

5.5.2026

YVV/970/2026

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

VNS 3/2026 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027-2030

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2027–2030. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävinä on syrjintään puuttuminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Ulkomaalaislain (301/2004) ja yhdenvertaisuuslain (1325/2014) esitöissä valtuutetun yhdeksi tehtäväksi on todettu ulkomaalaisten henkilöiden oikeuksien ja aseman edistäminen. Valtuutettu toimii myös kansallisena ihmiskaupparaportoijana, naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana sekä maastapoistamisen täytäntöönpanon valvojana.

Yhdenvertaisuusvaikutusten merkityksellisyys korostuu taloudellisesti vaikeina aikoina

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on lausunnoissaan eduskunnan valiokunnille toistuvasti kiinnittänyt huomiota lakiesitysten yhdenvertaisuusvaikutusten arvioinnin puutteisiin. Julkisen vallan on perustuslain mukaisesti turvattava yhdenvertaisuuden ja muiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Myös yhdenvertaisuuslaki asettaa viranomaiselle velvollisuuden edistää yhdenvertaisuutta. Niin lainvalmistelun kuin budjettivalmistelun on kaikissa vaiheissa varmistettava, että ehdotukset turvaavat perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen. Valtuutettu katsoo, ettei eduskunnan perustuslaillinen oikeus päättää lakiesityksistä voi toteutua, ellei eduskunnalla ole käytettävissään riittäviä tietoja voidakseen arvioida esitysten vaikutuksia perusoikeuksien toteutumiseen.

Taloudellisesti vaikeat ajat korostavat tarvetta arvioida eri vaihtoehtojen vaikutuksia. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on kiinnittänyt huomiota yhdenvertaisuusvaikutusten arviointeihin esimerkiksi työelämään ja sosiaali- ja

terveydenhuoltojärjestelmään liittyvissä lakiuudistuksissa. Valtuutettu on pitänyt vaikutusten arviointeja riittämättöminä erityisesti useiden lakiesitysten yhteisvaikutusten osalta.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu korostaa, että taloudellisesti vaikeina aikoina esitysten yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi on erityisen tärkeää, jos tehdään päätöksiä, joilla voi eri väestöryhmien asemaa heikentäviä vaikutuksia. Näitä vaikutuksia tulee tuoda esiin, vaikka ne eivät sellaisenaan tukisikaan esityksen läpimenoa. Näin esityksiä voidaan tarvittaessa tasapainottaa kohdentamalla tasapainoittavia toimia niihin ryhmiin, joihin kohdistuu yhdenvertaisuutta heikentäviä vaikutuksia.

Säästöjä etsittäessä on huomioitava myös heijastusvaikutukset mitä säästötoimenpiteillä todennäköisesti on. Lausuttavana olevan julkisen talouden suunnitelman mukaan kotoutumisen edistämisen korvauksien määrärahasoa ollaan voimakkaasti laskemassa. Kotoutumiskoulutuksien järjestämisestä vastaavat tahot ovat tuoneet yhdenvertaisuusvaltuutetulle esiin, että säästöjen ja rahoitusmallin muutoksen takia tarjolla olevat luku- ja kirjoitustaitokoulutukset ovat monin paikoin jo nyt kestoltaan ja määrältään riittämättömiä. Säästöt tulevat todennäköisesti johtamaan kotoutumisen heikentymiseen, millä on kustannusvaikutuksia esimerkiksi heikentyneestä turvallisuudesta ja hyväksikäytön kasvusta.

Samalla tavoin valtuutettu toteaa kansallisena ihmiskaupparaportoitajana, että puutteellinen toimeentulo, mielenterveys- ja päihdepalveluiden saatavuus, ja lastensuojelun riittämättömät resurssit lisäävät haavoittuvuutta, mikä altistaa ihmiskaupalle. Esimerkiksi sijaishuollosta kadonneet lapset ja nuoret voivat joutua selviytymään tavoilla, jotka johtavat hyväksikäyttöön. Päihteidenkäyttäjien ja asunnottomien ihmisten parissa voidaan tunnistaa ihmiskaupan piirteitä sisältävää hyväksikäyttöä. Paperittomien määrän tai harmaan talouden kasvu lisäävät haavoittuvuutta hyväksikäytölle.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on erittäin huolissaan siitä, että hallitus on leikannut järjestöjen saamaa niin sanottua STEA-rahoitusta, mikä vaarantaa järjestöjen tekemää väkivallan vastaista työtä. Väkivallankokijoille ja -tekijöille sekä lapsille suunnatut erityispalvelut ovat käytännössä pitkälti olleet järjestöjen tekemän työn varassa. Istanbulin sopimus tunnistaa järjestöjen roolin, ja sopimuksen noudattamista arvioiva asiantuntijakomitea GREVIO kehotti Suomea ottamaan kansalaisjärjestöt mukaan virallisiin ja epävirallisiin yhteistyön rakenteisiin väkivallan vastaisessa työssä.

Edellisen hallituskauden aikana tehdyssä valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan hankkeessa arvioitiin naisten kokeman fyysisen väkivallan aiheuttavan suurina terveydenhuollon lisäkustannuksina noin 150 miljoonaa euroa vuodessa.

Tähän summaan ei sisälly väkivallan kohteeksi joutumisesta aiheutuvia epäsuoria kustannuksia, kuten esimerkiksi sairauslomia tai työkyvyttömyyttä. EU:n tasa-arvoinstituutti arvioi EU-tasolla naisiin kohdistuvan väkivallan kustannuksia ja suositeli jäsenvaltioita tekemään omia laskelmia, jotka ohjaisivat nykyistä paremmin poliittista päätöksentekoa.

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon varmistaminen on myös resurssi

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat paitsi perustuslakimme keskeisiä arvoja, ne ovat olleet myös keskeinen elementtejä suomalaisen yhteiskunnan rakentumisessa. Varmistamalla, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet koulutukseen ja osallistumiseen työelämäänsä on tavoiteltu sitä, että jokaisen inhimilliset voimavarat voivat tulla käyttöön yksilön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin lisäämiseksi. Syrjinnän torjunnalla ja syrjintään puuttumisella on tässä keskeinen tehtävä.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun resurssit huolehtia tästä tehtävästä ovat kahdesta syystä nyt uhattuna: valtuutetun yhteydenottomäärät ovat jatkuvasti kasvaneet ilman, että resursseja on vastaavasti lisätty. Lisäksi valtuutetulle on osoitettu ja ollaan osoittamassa lisätehtäviä ilman että niiden hoitamiseen osoitetaan tarvittavat resurssit.

Yhdenvertaisuusvaltuutetulle tulevat yhteydenotot ovat lisääntyneet n. 45 % viimeisten kuuden vuoden aikana (1516 kpl v. 2020 -> 2746 kpl vuonna 2025). Yhdenvertaisuutta ja syrjintää koskevat yhteydenotot ovat suhteessa lisääntyneet vielä enemmän, n. 52 % (1138 kpl v. 2020 -> 2381 v. 2025). Eniten yhteydenottoja tulee vammaisten henkilöiden kohtaamasta syrjinnästä ja näiden määrä on ollut jatkuvassa kasvussa.

Erityisesti työelämäänsä sekä sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvät yhteydenotot, jotka suhteessa yhteydenottoihin muilla elämänalueilla usein ovat monitahoisia ja työmäärältään vaativia, ovat lisääntyneet huomattavasti. Jotta valtuutettu jatkossakin pystyisi tarjoamaan laadukasta oikeussuojaa syrjinnän uhreille sekä tehtävänsä mukaisesti toimimaan lainsäätäjän tarkoittamana matalan kynnyksen oikeussuojaelimenä, yhdenvertaisuuslain valvontatyön resurssit on voitava turvata.

Lainsäädännössä yhdenvertaisuusvaltuutetulle on osoitettu syrjintään puuttumisen lisäksi myös muita perusoikeuksien edistämistehtäviä. Valtuutettu toimii sekä ihmiskauppa- että naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana ja ulkomaalaisasioissa muun muassa maasta poistamisen valvojana. Nyt valtuutetulle on esitetty EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkasopimuksen (ns. Pakti) edellyttämää perusoikeuksien valvontatehtävää.

Valtuutettu on todennut, että se voi ottaa tämän tehtävän vastaan vai mikäli siihen osoitetaan riittävät resurssit. EU:n yhdenvertaisuuseliimiä koskevassa direktiivissä todetaan, ettei valtuutetun tyyppisille toimijoille tulevat lisätehtävät voi vaarantaa syrjintään puuttumisen tehtäviä vaan lisätehtäville on annettava riittävät resurssit.

Valtuutettu on arvioinut, että Paktin mukainen tehtävä edellyttää n. 5 htv:n resursseja. Tehtävän käynnistämiseen on nyt käsiteltävänä olevassa esityksessä osoitettu vain 1 htv:n lisäresurssi ja viitattu resurssien kasvattamiseen jatkossa sekä mahdollisuuteen hakea resursseja hankerahoituksena. Yhdenvertaisuusvaltuutettu tulee arvioimaan voiko se ottaa tehtävän vastaan ehdotetuilla resursseilla vai joutuuko se ilmoittamaan EU:n komissiolle, ettei tehtävää ole mahdollista todellisuudessa hoitaa siihen osoitetulla resursseilla. Valtuutettu itsenäisenä toimijana ei voi teeskennellä, että Suomi toteuttaa jotakin tehtävää, jos sitä ei ole mahdollista hoitaa ilman siihen osoitettuja resursseja.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Rainer Hiltunen